

בס"ד. שיחה* ש"פ בהר"ב חוקותי, מבה"ח סיון, ה'תשכ"א.

בלתי מוגה

א. המצוה הראשונה שנאמרה בהתחלת פרשתנו (פ' בהר) היא מצות השמיטה: "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה' שש שנים תזרע שדך וגו' ובשנה השביעית שבת שבתון יהי' לארץ שבת לה' וגו'". ועז"ני "וידבר ה' אל משה בהר סיני", ופירש רש"י, "מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותי' ופרטותי' ודקדוקי' מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני".

ב. והענין בזה:

ענינה של מצות שמיטה הוא — "ושבתה הארץ שבת לה'", והיינו, שהכוונה בזה היא לשלול את דברי האומרים² שמצות שמיטה נועדה כדי להשביח את טיב הארץ, שעי"ז שלא יעבדו את הארץ במשך שנת השמיטה, תנוח הארץ, ולאח"ז תוכל להצמיח תבואה ופירות משובחים יותר,

— שהרי אם הכוונה היא להשביח את טיב הארץ, צריך להיות הסדר באופן ששנה אחת מעבדים את הארץ ושנה אחת משביתים אותה, "כאמרם ז"ל³ זורע שנה אחת ומובירה שנה אחת וכו"⁴, ולא באופן ש"ש שנים תזרע שדך . . ובשנה השביעית שבת שבתון יהי' לארץ" — וכמו"כ לשלול את דברי האומרים⁵ שהצורך במצות השמיטה הי' רק בדורות הקודמים, משא"כ בזמן הזה שיש כל מיני אמצעים שעל ידם יכולים להשביח את טיב הארץ גם מבלי להשביחה במשך שנה שלימה; וכדי לשלול זאת אומרת התורה "ושבתה הארץ שבת לה'", שאין זה בשביל להשביח את הארץ, אלא כדי שהארץ תשבות "שבת לה'", "לשם ה'".⁶

286 ואילך.
 (3) ראה מנחות פה, ב ובפרש"י. ב"ב כט, א ובפרש"בם.
 (4) אוה"ח בהר שם.
 (5) ראה גם תו"מ שם ע' 287.
 (6) פרש"י עה"פ.

(* מהתועדות זו הגיע לידינו רק שיחה א', חלק משיחה ב', ושיחה נוספת מסיום ההתועדות (המו"2).
 (1) ריש פרשתנו (בהר).
 (2) ראה מו"נ ח"ג פל"ט. הובא בכלי יקר ואברבנאל בהר שם. וראה גם תו"מ חכ"ה ע'

ג. וממשיך בכתוב⁷: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו", וכמ"ש הרמב"ן שהשאלה "מה נאכל" היא לא בנוגע לשנה השביעית, ד"כיון שתחילת שנת השמיטה והיובל מתשרי, מפירות הששית יאכלו בשביעית, כמנהג בכל השנים לאכול עד אחרי הקציר וכו'", אלא כוונת הכתוב היא "וכי תאמרו בשנה השביעית, מה נאכל, כי הדאגה להם בעבור השמינית וכו'".

והמענה על זה⁸: "וציויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים", והיינו, שכיון שהקב"ה יודע עתידות, הנה בידעו שיהודי ישבית את ארצו בשנה השביעית, אזי ב"מדה כנגד מדה"⁹ ממשיך לו הקב"ה את ברכתו בשנה הששית באופן שלמעלה מדרך הטבע — "לשלש השנים"; ובאופן שכולם רואים זאת בגלוי — שהרי גם לגוי יש שדה בשכנותו של היהודי, ושתי השדות מקבלות אותה כמות של גשמים, ואעפ"כ, בשדהו של היהודי שמקיים מצות השמיטה צומחת בשנה הששית ריבוי תבואה, "לשלש השנים".

והחידוש בזה — שהברכה שלמעלה מדרך הטבע היא באופן שנמשכת בטבע, והיינו, שאין זה כמו נס ה"מן", "לחם מן השמים"¹⁰, שהי' למעלה מדרך הטבע לגמרי, אלא באופן שישנה עשיית האדם בדרך הטבע, כמ"ש¹¹ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", ובעשי' זו נמשכת ברכה שלמעלה מדרך הטבע — "ועשת את התבואה לשלש השנים", שזהו ענין המשכת הבלי גבול (למעלה מדרך הטבע) בגבול (דרך הטבע).

ד. ועוד ענין בזה — בנוגע לכל שש השנים:

ובהקדים הדיוק בלשון הכתוב "כי תבואו אל הארץ וגו' ושבתה הארץ שבת לה", ולאח"ז נאמר "שש שנים תזרע שדך וגו'" (אף שהסדר הוא "שש שנים תזרע שדך וגו' ובשנה השביעית גו' שבת לה")¹² — שכבר בהתחלת השש שנים צריך לידע שהתכלית היא "ושבתה הארץ שבת לה", וענין זה מהוה נתינת-כח על כללות העבודה במשך השש שנים שתהי' באופן המתאים לתכלית המכוון ד"שבת לה".

ונמצא, שכללות ענין השמיטה הוא לקשר רוחניות ("שבת לה") עם גשמיות ("שש שנים תזרע שדך"), בדוגמת כללות ענין התורה —

11 פ' ראה טו, יח.

7 פרשתנו שם, כ.

12 ראה לקו"ת ריש פרשתנו (בהר).

8 שם, כא.

9 סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ת, ב

ספורנו שם. וראה גם שיחת יום א' פ' בהו"ב

ס"ב (לעיל ע' 299 ואילך). וש"נ.

ואילך.

10 בשלח טז, ד.

"מה שמיטה .. מסיני אף כולם .. מסיני" — שענינה לבטל הגזירה דעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה¹³, ולפעול הקישור והחיבור בין רוחניות לגשמיות (ולכן קורין פרשת בהר לפני חג השבועות, "זמן מתן תורתנו").

וכללות הענין בזה — שתכלית המכוון בכל עניני תורה ומצותי' הוא לקשר את האדם עם הקב"ה, ולא רק בשעת התפלה והתורה, אלא גם במשך כל היום כולו ובכל הפרטים שבו ("כללותיהן ודקדוקיהן"), וכמ"ש¹⁴ "בכל דרכיך דעהו", היינו, ש"בכל דרכיך" צריך להיות הענין ד"דעהו" — "דע את אלקי אביך"¹⁵, וכמבואר בתניא¹⁶ ש"דעת הוא מלשון והאדם ידע את חוה¹⁷, והוא לשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד ויתקע מחשבתו בחוזק בגדולת א"ס ב"ה וכו'", ועי"ז ממשיכים אלקות גם בעניני העולם, שזוהי תכלית העבודה, וזוהי המעלה של איש ישראל לגבי מלאך, שכאשר מלאך יורד למטה, אזי נופל למדריגה הכי תחתונה, כידוע בענין "הנפילים היו בארץ"¹⁸, ואילו איש ישראל, בכחו להמשיך אלקות בעולם למטה, ועד שעושה מזהב וכסף גשמיים משכן ומקדש לה', ובאופן ד"אותי אתם לוקחים"¹⁹.

ה. והנה, אע"פ שלכמה דעות²⁰ שמיטה בזמן הזה היא רק מדרבנן (ומובן שמצד זה נעשית חלישות בהענין גם לפי הדעות²⁰ ששמיטה היא מדאורייתא גם בזמן הזה) — הרי החסרון הוא רק בענין השמיטה בגשמיות, אבל ענין השמיטה ברוחניות הוא בתקפו ובשלימותו בכל הזמנים (גם בזמן הזה) ובכל המקומות (גם בחוץ לארץ).

ולהעיר גם מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר²¹ אשר רק גופותינו נמסרו בגלות ושעבוד מלכיות, אבל לא נשמותינו וכו'.

וכיון שכן, הרי גם בזמן הזה ישנה המשכת ברכתו של הקב"ה שלמעלה מדרך הטבע באופן שנמשכת בטבע — גם בענינים גשמיים,

13) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא ורא טו. תו"ח שם כה, ג. ובכ"מ.
 ועוד. 19) ראה שמו"ר ר"פ תרומה. פל"ג, ו.
 14) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות תנחומא שם ג. ויק"ר פ"ל, יג. תנחומא אמור יז. תניא פמ"ז.
 15) דברי הימים א כח, ט.
 16) ספ"ג.
 17) בראשית ד, א.
 18) שם ו, ד. וראה פרדר"א פכ"ב. יל"ש
 19) רמז (מד). תו"א בראשית ד, סע"ב.
 20) סה"ש תרפ"ז ע' 170.
 21) ראה לאור ההלכה (לרש"י זעווין) ע' קח ואילך. וש"נ. וראה גם תו"מ חכ"ד ע' 169. וש"נ.

ובטוב הנראה והנגלה, כמו כל הברכות שבפרשת בחוקותי²²: "ונתתי גשמיכם בעתם וגו'".

ו. ויש להוסיף בזה, שענין השמיטה משתקף בתורה בענין השבת — "שבת לה", כשם שנאמר בשבת בראשית⁶, והרי ענין השבת ישנו בזמן הזה (לא רק ברוחניות, אלא) גם בגשמיות.

וכשם שנתבאר לעיל (ס"ד) ששנת השמיטה מהוה נתינת-כח על כל ששת השנים, כך מהוה יום השבת נתינת-כח על כל ימי השבוע, כמודגש בכך ש"מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוינו בו לזכרו תמיד בכל יום" (כמ"ש הרמב"ן²³), כך, שכל ימי השבוע קשורים עם יום השבת.

וענין זה פועל ומשפיע על אופן ההנהגה בכל ימי השבוע:

בנוגע ליום השבת — איתא בירושלמי²⁴ שאפילו עם הארץ אינו משקר בשבת, ומשמעות הדברים, שהכוונה היא לכללות ההנהגה באופן המתאים ל"אמת ה' לעולם"²⁵.

וענין זה פועל גם על ההנהגה במשך כל ימי השבוע — שאע"פ שעוסק בענינים הקשורים עם ישובו של עולם, שיש לו חוקים טובים ומשפטים ישרים אלא שהם רק ע"פ שכל אנושי, ומתוך הכרה ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"²⁶, מ"מ, תהי' הנהגתו באופן שאינו משקר, שזוהי ההנהגה שהיא בהתאם ל"אמת ה' לעולם".

ובפרטיות יותר הנה ענין השבת שבכל יום הו"ע עבודת התפלה²⁷, שמהוה נתינת-כח לעבודת כל היום כולו, שתהי' באופן המתאים ל"אמת ה' לעולם", שכן, ענין זה נפעל ע"י התפלה יותר מאשר ע"י התורה, שהרי בלימוד התורה יכול להיות מעמד ומצב שישאר "מציאות", ואילו עבודת התפלה היא באופן של ביטול המציאות, כמודגש מיד בהתחלת היום באמירת "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי נשמת", שזוהי ההכרה שכל מציאותו אינה אלא ע"י ובשביל הקב"ה, ובהמשך לזה באה גם אמירתו "מלך העולם", להחדיר את הביטול להקב"ה בכל העולם — שזהו התוכן דכללות ענין השמיטה וכללות ענין התורה ומצוותי, לקשר את הרוחניות עם הגשמיות (כנ"ל ס"ד)²⁸.

* * *

26 עקב ח, יז.

27 ראה תו"א נח ט, ריש ע"ב. לקו"ת פרשתנו (בהר) מא, א. ובכ"מ.

28 חסר סיום השיחה (המו"ל).

22 כו, ד.

23 יתרו כ, ח.

24 דמאי רפ"ד.

25 תהלים קיז, ב.

ז. ע"פ האמור לעיל יובן גם מה שמצינו שהתורה מבטיחה שכר גשמי על קיום התומ"צ, כמ"ש בפ' בחוקותי²⁹: "אם בחוקותי תלכו (שתהיו עמלים בתורה) ואת מצוותי תשמרו .. ונתתי גשמיכם בעתם וגו'", ככל הברכות המנויות בפרשה — דלכאורה אינו מובן³⁰:

כיון שתורה ומצוות הם חכמתו ורצונו של הקב"ה, הרי הם בעילוי שלא בערך כלל לעניני העולם, שהרי בנוגע לכללות התהוות העולם אמרו רז"ל³¹ "כיו"ד נברא העולם הבא בה"א נברא העולם הזה", שזהו כללות הענין דעלמא דאתכסיא ("עולם הבא") ועלמא דאתגליא ("עולם הזה") שנבראו ע"י ב' אותיות בלבד, שאין להם ערך כלל לגבי הקב"ה, ובפרט אות ה' שהיא "אתא קלילא דלית בה מששא"³², הרי בודאי שאין לה ערך כלל קמי' מרא.

ומצד ריחוק הערך שביניהם, אינו מובן, מהו ענין הבטחת שכר גשמי בעולם עבור קיום התומ"צ שהם בעילוי שבאין ערוך כלל למציאות העולם!?

משל למה הדבר דומה³³ — שיאמרו לאדם לעבוד עבודה שערכה אלפי אלפים וריבוא רבבות אבנים טובות ומרגליות, כדי לקבל שכר של פרוטה אחת!

ותיריה מזה — שהרי במשל הנ"ל, יש ערך לפרוטה אחת לגבי אלפי אלפים וריבוא רבבות אבנים טובות ומרגליות, ואילו בנמשל הרי זה באופן שבאין ערוך כלל!

ונקודת הביאור בזה — ע"פ האמור לעיל (ס"ד) שתכלית המכוון הוא להמשיך ענין שלמעלה מהטבע בטבע, להמשיך בלי גבול בגבול, ולהמשיך אלקות למטה בעולם הגשמי.

ח. ועפ"ז יש לבאר גם פירוש הכתוב "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פרו" — ברוחניות הענינים:
"הארץ" — קאי על ספירת המלכות (עליית המלכות), ו"עץ השדה" — קאי על (ההמשכה מ)בחי' ז"א. והו"ע האתערותא דלתתא כו'³⁴

* * *

(29) כו, ג ואילך (ובפרש"י). פ"ד (צד, סע"ב).
 (30) ראה גם לקו"ש חל"ז ע' 79 ואילך. (33) ראה גם תו"מ חכ"ז ע' 111. וש"נ.
 (31) מנחות כט, ב. (34) ע"כ נמצא ברשימת ההנחה שתח"י
 (32) פיוט "אקדמות". הובא בתניא אגה"ת (המור"ל).

ט. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה רפאני הוי' וארפא.

* * *

י. עומדים³⁵ אנו לקרוא תיכף בפרשת במדבר, שבפרשה זו מדובר אודות האופן של מנין בני", שבמנין זה היו הכל שוים, מהגדול שבגדולים עד הפשוט שבפשוטים. הגדול שבגדולים לא נמנה יותר מאחד, והפשוט שבפשוטים לא פחות מאחד³⁶.

וענין זה הי' גם הכנה למתן-תורה, וכמאמר רז"ל³⁷ שאילו היו ששים ריבוא פחות אחד, לא היתה ניתנת התורה ח"ו אפילו למשה רבינו. וענין זה קשור עם פשיטות הנשמה, שבזה הכל שוים. וכמאמר הבעש"ט³⁸, אדמו"ר הזקן וכל רבותינו נשיאינו עד כ"ק מו"ח אדמו"ר³⁹, שכולם אמרו שפשיטות העצמות מתקשרת עם הפשיטות של יהודי, שבזה הכל שוים.

יא. אמנם, אף שכולם נימנו בשוה, מ"מ, נכללו במנין זה רק "מבן עשרים"⁴⁰. זהו בנוגע לכל ישראל. אבל בנוגע שבט לוי, הי' המנין "מבן חודש"⁴¹, שגם תינוק מבן חודש נמנה בשוה עם הגדול שבגדולים, ולפי הדעה שגם אהרן נכלל במנין (משה לא נכלל במנין, אבל בנוגע לאהרן ישנם ב' דיעות⁴²) — הרי תינוק מבן חודש הי' שוה במנין כמו אהרן.

ענינו של שבט לוי הוא, כמבואר בכתוב⁴³, שענינם הוא לשרת את הוי'. וכך איתא ברמב"ם⁴⁴, שכל מי שנדב לבו לשרת את הוי' הרי הוא כשבט לוי. ובמילא, אצל אותם מישראל שמתמסרים לשרת את השי"ת — שפירוש "לשרת את השי"ת" הוא כאמור לעיל (ס"ד), לא רק בשעת

(39) ראה סה"ש תש"ו ע' 3. וש"נ.
 (40) במדבר א, ג.
 (41) שם ג, טז.
 (42) ראה שם, לט ובפרש"י (מבכורות ד, סע"א). במדבר"ר פ"ג, יג. ובמפרשים לפרש"י ובמדבר"ר שם. וראה גם לקו"ש ח"ג ע' 9 בהערות ושוה"ג.
 (43) עקב יו"ד, ח. פ' שופטים יח, ה. ועוד.
 (44) סוף הלכות שמיטה ויובל.

(35) מכאן ואילך הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 558 ואילך. במהדורא זו ניתספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
 (36) ראה גם שיחת ש"פ במדבר, מבה"ח וערה"ח סיון תשי"ט ס"ה (תו"מ חכ"ה ע' 312). וש"נ.
 (37) מכילתא יתרו יט, יא. יל"ש שם (רמז רפ). דב"ר פ"ז, ח.
 (38) ראה כש"ט בהוספות סקנ"ה ואילך. וש"נ.

התורה והתפלה, אלא "בכל דרכיך דעהו"⁴⁴ — אין בהם חילוקים, וגם תינוק מבן חודש שוה במנין כמו גדול שבגדולים.

ולכן, התלמידים שמחנכים אותם על טהרת הקודש, שמחנכים אותם שתהי' אצלם העבודה ד"בכל דרכיך דעהו" — הרי הם כמו משבט לוי, שאין בו שום התחלקות, כנ"ל, החל מבן חודש.

יב. על שבט לוי נאמר⁴⁵ "נתונים נתונים המה לי מתוך בני ישראל", שבט לוי הוא שליח ופועל עבור כל ישראל. ומ"ש⁴⁶ "הבדיל ה' את שבט הלוי" — אין הפירוש שהם מובדלים ואינם שייכים לכל ישראל, אלא שעבודה זו, באופן של "הבדיל", עושים הם ופועלים אותה בכל ישראל. וכמו כן בנוגע לתלמידים — שהם פועלים בכל בני העדר ההתחלקות, מצד גילוי פשיטות הנשמה, שבכולם בשוה.

יג. ובנוגע למתן־תורה בפרט, הרי אמרו⁴⁷ "בנינו ערבים בעדנו", שהם — הבנים — הביאו את הגילוי דמתן־תורה לכל ישראל.

וזהו גם מהטעמים שרבותינו נשיאינו השקיעו השתדלות גדולה ביותר בחינוך הכשר על טהרת הקודש⁴⁸, שילמדו עם ילדים "קמץ אלף־אָ" דוקא, להסביר את קדושת האותיות וקדושת הנקודות⁴⁹, כיון שחינוך הבנים נוגע לכלל ישראל.

וזהו ההוראה לכל אחד מאתנו, שכאשר מתקרבים ימי מתן־תורה, — החל משבת מברכים שאז מתחילה כבר ההכנה לזה, ובפרט מראש־חודש סיון, כמ"ש⁵⁰ "ביום הזה באו מדבר סיני", ואיתא בגמרא⁵¹ הזה הזה גזירה שוה, שהי' זה בראש־חודש, ובפרט שלושת ימי הגבלה, וביחוד בחג השבועות —

יש לעורר את התלמיד שבעצמו, וגם "ושננתם לבניך אלו התלמידים"⁵² כפשוטו, לעורר ולגלות את פשיטות הנשמה שבהם, וזה

הטופר והוא קיבל מפה אל פה עד משה רבנו
ע"ה מסיני מפי הגבורה שהנקודות למיניהם
הם כו" עיי"ש. וראה גם תו"מ חט"ז ע' 142.
וש"נ.

(50) יתרו יט, א.

(51) שבת פו, ב ובפרש"י (ד"ה כתיב).

(52) ספרי ופרש"י עה"פ ואתחנן ו, ז.

(45) בהעלותך ח, טז.

(46) עקב שם.

(47) ראה נחומא ויגש ב. שהש"ר פ"א,

ד (א).

(48) ראה גם תו"מ חכ"ח ע' 62.

(49) ראה פרדס ריש שער כח: "המפורסם

בכל חכמי ישראל קבלה מפה אל פה מעזרא

פועל גם גילוי פשיטות הנשמה בכל ישראל כנ"ל, שבזה אין התחלקות כנ"ל.

וזוהי הכנה למתן־תורה, שבמתן־תורה נאמר⁵³ "ויחן" לשון יחיד, שכולם עמדו יחד לתכלית אחת וכוונה אחת, לקבל "תורה אחת" מ"הוי' אחד".

ועי"ז נזכה — כלשון ברכת כ"ק מו"ח אדמו"ר — לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

(53) יתרו שם, ב ובפרש"י (ממכילתא שם).